

NAKU

NASJONALT KOMPETANSE- OG
UTVIKLINGSSENTER

Utvikling

DESEMBER 2012 NUMMER 4 ÅRGANG 6 WWW.NAKU.NO

TEMA:

Overgang
videregående
skole - arbeid

Samarbeid for arbeid

Bestill gratis abonnement på naku@hist.no

NAKU
NASJONALT KOMPETANSEMILJØ
OM UTVIKLINGSHEMNING

Utvikling kommer ut med fire utgaver i året og abonnement er gratis ved henvendelse til NAKU. Redaksjonen forbeholder seg retten til å korte ned bidrag.

ANS. REDAKTØR

Karl Elling Ellingsen

REDAKTØR

Kari Wuttudal
Synnøve Aasan

REDAKSJON

Karl Elling Ellingsen
Kim Berge
Eldar Bromstad
Stian Reinertsen
Cato Brunvald Ellingsen
Laila Hoff Johansen

PÅ FORSIDEN

Martin Sørensen

BIDRAGSYTERE

Bitten Munthe-Kaas
(foto + reportasje)
Tone Øiern (foto + reportasje)

LAYOUT OG PRODUKSJON

Klipp og Lim AS, Trondheim

FORSIDEFOTO

Bitten Munthe-Kaas

KONTAKT

Redaksjonen tar i mot tips på
TEL. 73 55 93 86
E-POST naku@hist.no
www.naku.no

s. 3 **PÅ JOBB**

s. 4 **NYTT OG NYTTIG**

s. 5 **REPORTASJE:**
Klar for arbeidshverdagen

LÆR MER

s. 6 **REPORTASJE:**

s. 11 *Glad for å ha med egen lærer*

KRONIKKER:

s. 14 *Kristin Halvorsen,*
kunnskapsminister

s. 14 *Anniken Huitdfelt,*
arbeidsminister

«Å ha jobb bidrar til inkludering»

Leder

KARL ELLING
ELLINGSEN
Leder, NAKU

Et samfunn består av individer i fellesskap med hverandre. Det norske samfunnet består av fem millioner mennesker som ser alle samfunnsborgerne som likeverdige. Et velferdssamfunn som setter grunnleggende verdier som menneskerettigheter høyt.

Det Norske samfunnet har innstiftet systemer og institusjoner som skal sikre og beskyttet individene og samfunnet. Utdanning og skole regnes blant grunnpilarene i samfunnet. Utdanning har mange funksjoner som er koblet tett til hverandre. Utdanning bidrar til personlig vekst, (selv)utvikling, identitet, og til deltakelse i samfunnet. Til tross for fokus på egenutvikling, er skole og utdanning også sterkt koblet til forberedelse til voksenlivet og til deltakelse i arbeidslivet. Skole framstår slik sett som en samfunnsnyttig institusjon. Alle elever vil i utgangspunktet ha mulighet til å utnytte sin skolegang til personlig vekst. Ikke alle vil oppleve at skolegang gir adgang til deltakelse i andre samfunnsinstitusjoner som eksempelvis arbeid. Mange elever som får tilrettelagt undervisning vil oppleve at de ikke har med seg papirer og vitnemål fra sin utdanning som åpner for deltakelse i arbeidslivet.

To av oss i NAKU, Stian Reinertsen og Karl Elling Ellingsen, har forsket på hvordan utviklingshemmedes muligheter for arbeid er, og hvilken betydning arbeid har. Basert på vår forskning er det for det første helt klart at arbeid gir livskvalitet, og desto mer det dreier seg om ordinært arbeid, desto bedre livskvalitet. Det andre forholdet er at private bedrifter er villige til å ansette utviklingshemmede i

den grad, at ordinært arbeid kan være en like viktig mulighet som Varig Tilrettelagt Arbeid så fremt de som har ansvaret for å formidle til slike jobber, prioriterer dette arbeidet. Det tredje er at utviklingshemmede i stigende grad stenges ute av arbeidslivet. For å endre dette, må en rekke tiltak iverksettes. Utdanning og arbeid må kobles tett sammen. Prosesser som starter alt i den videregående skole, basert på målrettede tiltak, oppsamlet kunnskap og bruk av lærerkandidatordningen og Jobbstrategien øker muligheten for å komme seg i jobb. For at dette ikke utelukkende skal være avhengig av engasjerte enkeltlærere, saksbehandlere og tilrettelegger, trenger utviklingshemmede garantier, gjennom øremerket innsats og en forpliktende og oppfølgende innsats. Det er ikke noe galt i at ordninger retter seg generelt mot personer med særlige behov generelt, men det blir galt når utviklingshemmede i stigende grad faller ut av disse tiltakene.

Det finnes ikke grunnlag for å skjule seg bak at arbeidsmarkedet ikke vil ansette utviklingshemmede. Problemet er at tiltakene og prioriteringene ikke er på plass. Det er også grunn til å stadig sjekke om eksisterende tiltak virker diskriminerende. Det er også grunn til å være spørrende når private entreprenører ikke viser seg på arenaen. Sosiale entreprenører vil ofte ha engasjement og ønske om å utvikle, som grunner for å engasjere seg. Det forutsetter åpenhet til deres engasjement. En sunn skepsis mot profittsøkere må ikke føre til en innelukking av et samfunnsområde, som i utgangspunktet kjennetegnes nettopp av private entreprenører.

Utvikling

Bladet Utvikling gis ut av Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemning (NAKU). NAKU er opprettet av Helsedirektoratet. NAKU skal bygge broer mellom fagmiljøer og tjenesteytere i kommunene,

slik at vi sammen kan jobbe for å bedre levekårene for mennesker med utviklingshemning. NAKU er opprettet som en selvstendig enhet ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (HIST). Se www.naku.no.

Kronikk

Foto: Ilja C. Hendel.

ANNIKEN
HUITFELDT
Arbeidsminister

Regjeringens visjon er at alle i Norge skal ha mulighet til å bruke sine evner i et lønnet arbeidsliv. Personer med nedsatt funksjonsevne, herunder personer med utviklingshemming, er blant de prioriterte målgruppene i arbeidsmarkedspolitikken.

Arbeid er viktig for den enkelte for å sikre inntekt, men også for å føle seg verdsatt, få brukt og utviklet sine evner og for å bli inkludert i samfunnet. Derfor må det legges til rette for at mennesker med utviklingshemming så langt som mulig kan delta i det ordinære arbeidslivet.

De siste tre tiårene har det vært gjennomført omfattende reformer, helt tilbake til Lossius-utvalgets innstilling i 1985 og oppfølgingen i St.meld. nr. 67 (1986 -1987) om ansvar for tiltak og tjenester til psykisk utviklingshemmede. Vi er likevel ikke i mål.

Det er viktig å ha gode og relevante virkemidler på arbeids- og velferdsområdet overfor denne målgruppen, blant annet arbeidsrettede tiltak både i ordinært arbeidsliv og i skjermet sektor. Regjeringen foretar nå en gjennomgang av virkemiddelbruken for å få flere med nedsatt arbeids- eller funksjonsevne tilbake i arbeid. Det gjelder blant annet i oppfølgingen av proppen om Ny uføretrygd og alderspensjon til uføre, som ble lagt fram i 2010, og Brofoss-utvalgets innstilling om arbeidsrettede tiltak, som kom tidligere i år.

Utviklingshemmede deltar i dag i liten grad i det ordinære arbeidsliv. Hovedarenaen for arbeid er i tiltaket varig tilrettelagt arbeid (VTA). Vi jobber nå med en faktautredning som vil være et viktig grunnlag for arbeidet med en stortingsmelding om levekår og tiltak for mennesker med utviklingshemming. Arbeidet er en oppfølging av et representantforslag i Stortinget om å nedsette et utvalg som skal følge opp ansvarsreformen. Vi tar sikte på å legge fram meldingen i 2013.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet koordinerer arbeidet med meldingen, og samarbeider med blant annet Arbeidsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet som sentrale bidragsytere. Dette er en viktig anledning til å gjennomgå og vurdere resultatene av ansvarsreformen fra 1991 når det gjelder utviklingshemmedes situasjon på arbeidsmarkedet.

Faktautredningen ser på utviklingshemmedes levekår i dag i lys av intensjonene i ansvarsreformen og levekårene for befolkningen for øvrig. I denne utredningen vil vi blant annet se på tilgangen til utdanning og arbeid for personer med

utviklingshemming. Regjeringen vil gjennom denne kunnskapsinnhentingene vurdere eventuelle tiltak for å styrke mulighetene til relevant og tilrettelagt utdanning og arbeid for personer med utviklingshemming.

Ett av formålene med stortingsmeldingen er å gi et helhetlig bilde av levekårene for mennesker med utviklingshemming. Jeg mener det er viktig at tilgangen til arbeid og utdanning for personer med utviklingshemming ses i sammenheng med andre forhold som berører levekår for utviklingshemmede. Jeg vil derfor understreke betydningen av en koordinert innsats.

Videre er jeg opptatt av å styrke tilbudet om arbeid og sysselsetting for utviklingshemmede. Utgangspunktet må være behovet for tiltaksplasser innenfor tiltaket varig tilrettelagt arbeid (VTA), både i skjermet sektor og ordinær virksomhet. I statsbudsjettet for 2013 foreslår regjeringen å finansiere arbeidsmarkedstiltakene varig tilrettelagt arbeid (VTA) på egen post. I tillegg øker vi antallet plasser noe. Dette gjør vi for å sikre at de som skal ha varig tilrettelegging, får større forutsigbarhet. Og vi mener det er et viktig tiltak for å gi tilpasset arbeid til denne gruppen.

Regjeringens jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne omfatter alle med nedsatt funksjonsevne, uavhengig av diagnose og type funksjonsnedsettelse. Det betyr at utviklingshemmede har vært og er en del av målgruppen for strategien, på lik linje med andre personer med nedsatt funksjonsevne som har behov for arbeidsrettet bistand for å komme i arbeid.

I Jobbstrategien legger vi vekt på å bruke virkemidler som kan bidra til å øke integreringen i ordinært arbeidsliv, bl.a. gjennom utvikling av ulike oppfølgings- og tilretteleggingsordninger. Disse tiltakene vil også komme utviklingshemmede til gode. Jobbstrategien prioriterer unge med funksjonsnedsettelse under 30 år.

Jeg vil understreke den positive utviklingen vi ser i politikken for personer med utviklingshemming. Det gjelder blant annet mer rettighetsstenkning (FN-konvensjonen), mer åpenhet og synlighet, og ikke minst større oppmerksomhet omkring kvalitet og individuell tilrettelegging. Dette gir en god ramme for at vi nå tar en skikkelig gjennomgang av situasjonen og peker ut kursen videre. Vår grunnleggende forutsetning er at mennesker med utviklingshemming har rett til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet, sammen med andre.

Veiledning og muligheter

I overgangen fra videregående skole til arbeidslivet kreves god veiledning og samarbeid av flere.

TEKST: Redaksjonen

På jobb

ANNE DUBRAU, SOSIAL ENTREPRENØR OG DAGLIG LEDER I EPLESLANG AS

Små skritt kan bli et stort skritt

I Epleslang AS høster vi epler i private hager – og har valgt bevisst å tilby denne jobben til mennesker med funksjonshemming. Vi ønsket å bidra til en myk start inn i arbeidsmarkedet og hjelpe til på veien «ut». Det er ikke bare vi som har lært masse, men også våre ansatte. Vi opplever begeistring, stolthet og mestringsglede. Å pelle epler er en fysisk jobb og det er derfor det er viktig med tilrettelegging for de ulike talentene – og å ta gode pauser. Når man går over fra skolen til arbeidsplassen, så er akkurat det veldig viktig: å ta pauser og tiden til å glede seg over det man har fått til. Det gjelder for alle. Små skritt kan også bli et stort skritt for den enkelte. Også ideen til Epleslang begynte i det små, og i år har vi kunnet tilby jobb til fire mennesker med funksjonshemming som har stått for innhøstingen av 6 tonn, i Oslo. Resultatet er byens første lokale «Eplemost «Epleslang» - og fire fornøyde ansatte.

VIGDIS REISÆTHER, SOSIALLEDER/ NAV, VOSS KOMMUNE

NAV Voss og utfordringar med å finna eigna arbeid til utviklingshemma.

Korleis kan vi få til at arbeidstilbod ein tilbyr utviklingshemma, heng betre saman med innhaldet i vidaregåande opplæring?

Ofte opplever me at utviklingshemma etter endt utdanning i vidaregåande, får eit tilbod om anten varig tilrettelagt arbeid i bedrift (VTA), eit kommunalt dagsenter, eller i beste fall eit varig tilrettelagt arbeidstilbod i ordinær bedrift (VTO). Samanhengen mellom utdanning og arbeid er ofte svak. Dette må vi komme oss bort frå.

NAV Voss har som mål: *Utviklingshemma skal avklarast med sikte på ordinært arbeid, før ein vurderer arbeidstiltak i skjerma verksemd.* På NAV Voss er det tre områder som vil vera viktige for å få til framtidretta fokus på arbeid. Det første er eit tett samarbeid med vidaregåande skular, slik at skulane har tilstrekkeleg fokus på utdanning mot arbeid. Det andre er kvalitativt gode arbeids- og utvurderingar i NAV, som fører til at ein finn fram til ressursane den enkelte har. Det tredje; at me som Nav kontor er aktive og framskaffar eigna praksisplassar i ordinære verksemdar, i samsvar med utviklingshemma sin kompetanse.

Betre utnytting av potensiale i den private arbeidsmarknaden, trur me, vil medføra mogelegheita for å gje tilpassa tilbod til alle.

RANDI NERMO LEER, VEILEDER, PRIMA AS

Overgangen vidaregåande skole og arbeidslivet.

Prima er en av Midt-Norges største attføringsbedrifter, og har et bredt tilbud gjennom mange tiltak. Vi har en ny generasjon funksjonshemmede som er vant til et liv med stor grad av inkludering. Men overgangen fra vidaregåande skole til arbeidslivet kan oppleves som vanskelig for mange. Det å skulle bryte ut av det kjente, trygge nettverket i skolen, kan virke skremmende for mange. Det å vite at det finnes flere muligheter på vei ut i jobb, kan gjøre overgangen lettere for mange. For oss i Prima er vi opptatt av at unge mennesker skal ha et reelt valg. Et valg mellom en tilrettelagt arbeidsplass i en skjermet virksomhet, men også mulighet til en tilrettelagt arbeidsplass i en ordinær bedrift. Vi i Prima kan jobbe tett på den enkelte, og finne en løsning som passer best. Vi kan også tilby avgangselever praksis en-to dager i uken ved en av våre avdelinger, eller være behjelpelig til å komme i kontakt med en ekstern arbeidsgiver. Dette for å gi eleven en «smakebit» på arbeidslivet og hva det har å tilby. Det viktigste er likevel å finne en løsning som er tilpasset den enkelte og at veien videre ut i arbeidslivet skal oppleves riktig og som en del av inkluderingen i samfunnet.

Trastad samlinger – Rå kunst søkes

TRASTAD MUSEUM ER ET DOKUMENTASJONSSENTER for psykisk utviklingshemmedes historie og kunst med nasjonal rekkevidde. Trastad Samlinger inviterer kunstnere med psykiske utfordringer og lærevansker til å delta i et prosjekt som skal utvikle en samling over Outsider Art i Norge. Her skal det inkluderes kunstnere som opplever det som vanskelig å få plass i sin kunstverden.

Trastad Samlinger søker kunstnere som har hatt en langvarig produksjon av kunst, men også nye talent. Ønsker du å delta? Send en e-post med foto av et kunstverk eller ta kontakt pr. mail: simone@stmu.no

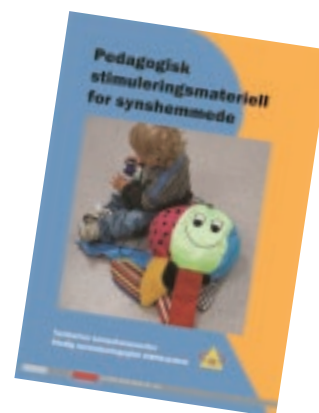
Uhørte stemmer og glemte steder – en vandretstilling

Nettstedet www.institusjon.no er en del av den nasjonale innsamlings- og formidlingsprosjektet *Uhørte stemmer og glemte steder- fortellinger fra utviklingshemmedes historie*. Prosjektets mål har vært å samle inn og formidle informasjon og beretninger fra og om etterkrigstidas sentralinstitusjoner for utviklingshemmede, fra HVPU-reformen og fram til i dag. Prosjektet har vært drevet av fem museer som ønsker å formidle en del av norsk historie som har berørt mange mennesker. Siste visningssted for vandretstillingen er Sentralhallen i Kommunegården i Bærum, der utstillingen står fra 5. november og ut året.

Ny katalog: pedagogisk stimuleringsmodell for synshemmede

Gjennom 20 år har Tambartun laget pedagogisk stimuleringsmateriell. Målet med produktene er å bidra til synsaktivitet, motorisk aktivitet, kommunikasjon og lek gjennom taktil og visuell stimulering. Mange av produktene i den nye katalogen er utviklet med grunnlag i forskning og klinisk praksis. Folketrygdloven §10-7 gir rett til stønad til hjelpemidler for trening, stimulering og aktivisering for barn under 26 år. Etter søknad til NAV Hjelpemiddelsentral kan man få dekket stimuleringsmateriell til bruk i hjemmet. Omtrent 90% av bestillingene til Tambartun kommer fra NAV. Dersom noen bruker stimuleringsmateriell til andre formål, f.eks. som et læremiddel i opplæringen i barnehage eller skole, dekkes ikke dette av folketrygdloven.

Katalogen kan du laste ned på Statped sine sider, www.statped.no

Opplæringsloven for lokalpolitikere

Moava har laget et gratis hefte som heter «Opplæringsloven for lokalpolitikere». Heftet er sendt ut til samtlige kommuner i Norge og gir en kort beskrivelse av hvert kapittel i opplæringsloven, og fremhever de delene av loven som er spesielt viktig for lokalpolitikere å være klare over. Vi håper at dette heftet vil gi lokalpolitikere bedre kjennskap til innholdet i opplæringsloven og hvilket ansvar kommunestyret har for å sikre elevenes rettigheter.

Heftet kan lastes ned hos <http://moava.no>

Inclusion International med film om FN konvensjonens artikkel 19

Inclusion International har laget en presentasjon om artikkel 19 i FN konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Artikkel 19 går på retten til å leve selvstendig og å bli inkludert i samfunnet/nærmiljøet. Rapporten ble lagt frem på Inclusion Internationals globale konferanse i Washington forrige måned. Presentasjonen viser hvordan mennesker med utviklingshemming har det i ulike deler av verden.

Presentasjonen kan du se på International Inclusion sine hjemmesider www.inclusion-international.org

Morten Sørensen har et godt arbeidsmiljø, der alle tar vare på hverandre.

Klar for arbeidshverdagen

REPORTASJE – En forskjell mellom å arbeide og gå på skole er ferien. På skolen er det åtte uker. Vi som jobber har bare fem. Fordelen er at vi kan ta ferien ut når vi vil. Neste år skal jeg ta ut to uker i november, sier lærekandidat Morten Sørensen (19).

Wenche Levngang Johansen har heller mange og korte samtaler med førstetrinn-elevene om veien videre, enn lange og trøttende.

– Her er ikke fokus på ytelser, men å yte, sier tilrettelegger Tomas Hofmo i FASVO.

TEKST OG FOTO: Tone Øiern

Morten tar seg tid til å legge øksa riktig fra seg. Sola gjør en kort visitt i vedskogen en novemberdag. Strålene som treffer våte grantrær, glitrer om kapp med arbeidsgleden i Mortens øyne. Men han vet at å jobbe utendørs senhøstes også kan være en hustrig affære. Derfor har han bestemt å ta seg ferie på denne tida neste år.

– Det passer på alle måter. Grøntgruppa har mest å gjøre midt på sommeren. Da må vi slå gresset for folk hver eneste uke!

– Slik er det å jobbe

Grøntgruppa er del av VTA-bedriften FASVO i Fredrikstad. Under ledelse av Dag Løken utfører gruppa nå oppdrag med rydde et åtte dekar stort hogstfelt etter at de store skogsmaskinene har herjet.

For Morten og fire andre 19-årige lærekandidater, er dette en del av opplæringa i bedrift som del av videregående opplæring. I bakeriet, hjelpemiddelavdelingen og andre deler av FASVOs virksomhet får 22 andre lærekandidater tilsvarende opplæring i sju ulike fag. Alle møter opp klokka 07.30.

Vekkeklokka til Morten er stilt på 05.00.

– Slik er det å jobbe, sier Morten. – Det gjelder bare å legge seg tidlig nok!

Må være effektive

Morten og Grøntgruppas innsats gjør en forskjell for folk. Når gresset gror som verst om sommeren, synes en klipp. Kundene kommer gjerne ut, skryter og takker. Så mye som det ofte er å gjøre, må Morten av og til runde av praten.

– Det er fint at folk ser det vi gjør, mener han, – men vi skal jo bli ferdige. Når vi har oppdrag for bedrifter og store borettslag, jobber vi mer og prater mindre. Vi fordeler oss og starter i hvert vårt hjørne. Her må hver og en jobbe selvstendig.

Mortens arbeidsleder skyter inn:

– Din selvstendighet øker for hver dag som går.

Ta med kunnskapen

I 2009 startet Morten i Vg1 på naturbruk-linja ved Kalnes videregående skole. I løpet av det første året besøkte han FASVO og noen andre bedrifter. Jobbmakingen gjorde det enklere å spesialisere seg det andre året. Han gikk for anleggsgartnerfaget. Så bestemte FASVO og ham seg for hverandre.

– Jeg er fornøyd med at de første årene i videregående gikk ut på å lære noe jeg kunne ta med meg videre, sier Morten;

– som steinlegging, beplantning og gressklipping. Før jeg begynte her, visste jeg for eksempel hvordan jeg blander olje og bensin til motorgressklipperne i riktig forhold.

Tar vare på hverandre

Tilbake ved FASVOs lokaler stabler Grøntgruppa dagens vedfangst.

– Den bruker vi om vinteren når vi jobber inne, forklarer Morten.

Han viser omtanke for arbeidskameratene.

– FASVO har et godt arbeidsmiljø. Alle tar vare på hverandre. Vi kan være uenige, men det fører aldri til mobbing. Vi blir jo ikke ferdig med oppdragene hvis noen blir borte på grunn av sånt.

I FASVO får Morten rundt 20 kroner timen i bonuslønn. Siden han bor hjemme, har han ikke studielån.

– Det går så lenge jeg bor hjemme. Jeg kan jo ikke kjøpe alt jeg har lyst på akkurat, sier Morten.

Veien videre

Om sju måneder skal Morten avlegge kompetanseprøven. Og blant annet bli vurdert etter evne til selvstendig oppgaveløsning.

Han vet ennå ikke om han skal søke fast plass ved FASVO. Ifølge tilrettelegger Tomas Hofmo er Morten en av dem som

Morten starter grytidlig i vedskogen. Tilrettelegger Tomas Hofmo (tv) og arbeidsleder Dag Løken ved FASVO tar av seg hatten.

antakelig får tilbud om det.

– Må tenke på det, sier Morten før det bærer hjem til hundelufting og middagslaging.

Kunnskapsløftet

Morten er en av 200 lærekandidater i Østfold. Fylket har flest lærekandidater i landet.

Halvparten har kontrakter med ordinære bedrifter, halvparten har som Morten kontrakt med bedrifter som tilbyr *varig tilrettelagt arbeid* (VTA-bedrifter).

Historien bak denne satsingen begynte i 2004. Da signaliserte kommunene i Østfold til fylkeskommunen at de syntes videregående skole sviktet i å gi personer lavere kompetanse. – Mange elever må begynne på nytt når de kom ut av skolen, meldte kommunene.

Et par år senere kom en undersøkelse¹ som viste klart at ordningen med lærekandidater er en underutnyttet mulighet i skoleverket på Østlandet. Undersøkelsen pekte på en sammenheng mellom dette og skolefrafall fra videregående skoler.

¹ Eifred Markussen og Nina Sandberg: Stayere, sluttet og returnerte NIFU SKRIFTSERIE 6/2005

Tok fram det skjulte gullet

– Vi tok hanskene og fant fram det skjulte gullet som ligger i lærekandidatordningen, sier Tom-Erik Olsen, avdelingsleder for PPT i videregående opplæring, Nedre Glomma. – Nå har vi satt den i system.

Lærekandidatordningen består kort fortalt i at elever får opplæring i deler av læreplanene for ulike yrkesrettede fag. Hvilke deler det gjelder, dokumenteres i et kompetansebrev. (Se ramme)

– I stedet for et karakterkort som gjerne har huller og markeringer av hva eleven har fått fritak for, sier kompetansebeviset bare hva eleven *kan*, sier Olsen. – Det kan for eksempel vise at du er spesialist i sveising. Og kanskje er nettopp det hva en bedrift trenger!

Myteknusing

Tom-Erik Olsen tror det er viktig å knuse noen myter om hva slags utdanning som verdsettes.

– Det er en myte at det som skal til for å få jobb i yrkesfag, er et svennebrev. I virkeligheten kan ingen garantere alle jobb, verken de som har eller ikke har svennebrev.

Etter den nye satsingen gir PPT og Østfold fylkes opplæringskontor informasjon om ordningen allerede mens eleven går i ungdomsskolen, der de sprer

kunnskap om hva ordningen med lærekandidater er og kan bety for folk.

Trygg plattform som ung voksen

Å ha en plan for et målrettet, spisset utdanningsløp er like viktig for elevgrupper som sikter mot det som kalles grunnkompetanse som for de som skal på universitet og høyskoler, mener fylkeskommunen. Derfor legger den mye innsats i at lærekandidater får kartlagt sitt utviklingspotensiale, får en smak på aktuelle jobber og har flest mulig mestringsopplevelser i ryggsekken før de forlater skolen.

– Det viktigste med lærekandidatordningen er at en kan oppleve mestring tidlig i livet, sier Olsen. – Å ta steget ut i arbeidslivet krever selvtillit!

Bedriftene trygges på at lærekandidatene får god oppfølging underveis, blant annet med hjelpemidler og tjenester fra PPT.

Kristin St. Hilaire er en av to som jobber i Opplæringsavdelingen i Østfold fylkeskommune bare med dette. Hun tilbyr gjerne å komme i ansvarsgruppemøter til elever som er aktuelle for ordningen og informere om den.

– Det er nytt og ukjent for mange, men vi har etter hvert gode eksempler på at det virker, som alle parter ser verdien av, sier hun.

Tom-Erik Olsen (tv) og Kristin St. Hilaire er stolte over at Østfold fylkeskommune er kommet langt i å satse på lærekandidatordningen.

Heidi Ekran deler hvert år ut kompetansebrev til ungdom som har vært lærekandidater ved vekstbedrifter, en høytidelig feiring med hundre prosent oppmøte.

Realiteter og drømmer

Kalnes videregående skole er den videregående skolen der Morten lærte naturbruk i første trinn og anleggsgartnerfaget i andre. Det er en gammel landbrukskole utenfor Sarpsborg med ridehall, gartneri, åkre og utmark. Wenche Levnang Johansen er rådgiver og forteller at en stor del av tiden i første skoleår benyttes til yrkes- og karriereveiledning av elever som har IOP. Valget om å bli lærekandidater tas i løpet av det første halvåret. Veiledningen skjer ikke i form av langtrukne møter, men mange korte dialoger.

– Sammen leter vi etter det rette tilbudet for skole, opplæring og egnet bedrift. Alle kan gjøre nytte for seg, selv om de kun blir spesialister på enkelte fagområder, har behov for ekstra tilrettelegging eller trenger lenger tid for å bli trygge på seg selv.

En overskrift i denne tida kan være å forene drømmer og realiteter.

– Gjennom for eksempel bedrift-besøk får de trening i å vise seg fram, blir tatt på alvor og andre enn skolen er med på å vurdere hvordan hver elev fungerer i forhold til for eksempel selvstendighet, utholdenhet, arbeidskapasitet, oppmøte, vilje og evne til samarbeid.

En plass til alle

Levnang Johansen ser som sin viktigste oppgave å trygge elevene foran møtet med arbeidslivet.

– For at det ikke skal skape nederlag, trenger mange god oppfølging der de kommer. Ofte peker en VTA-bedrift seg ut som den som kan gi nettopp det i læretiden.

– De fleste elevene vil bli vanlige lønsmottakere. Noen er skeptiske til å begynne i en VTA-bedrift; de ser seg ikke som ”en av dem på Asvo”. Ofte modnes likevel tanken om at det er et realistisk alternativ.

Levnang Johansen opplever også at det kan være vanskelig å motivere for at elevene skal yte sitt beste på skolen og i arbeidslivet og likevel bli trygdemottakere slik kravet er for å fortsette for eksempel på FASVO. Noen sier at det er stemplende og vondt å søke uføretrygd.

– Elever med utviklingshemming eller som sliter litt ekstra, har rett til å søke uføretrygd. Ingen elever ønsker egentlig å starte sin yrkeskarriere med uføretrygd, men det er slik systemet fungerer i dag.

Pionerkontor

Opplæringskontoret for VTA-bedrifter i

Østfold (OKvta) er opprettet for å utvikle bedriftene som tilbyr varig tilrettede arbeidsplasser (VTA-bedrifter) som arena for yrkesopplæring i Østfold. OKvta ble etablert i januar 2010 som Norges første opplæringskontor i denne bransjen.

Når Morten skal få kompetansebevis, er det OKvta som står for den høytidelige overrekkelsen. Det ordnet også med opplæringskontrakten mellom Morten og FASVO. Ansatte i OKvta følger opp ham og 105 andre lærekandidater som får videregående opplæring i VTA-bedrifter som påtar seg ansvar for lærekandidater.

OKvta holder til i et industribygg i Sarpsborg, sammen med flere opplæringskontor for andre bransjer.

– Noen lærekandidater tar sikte på å jobbe fast i en VTA-bedrift, og andre søker seg til andre arbeidsplasser der de kan få støtte i å mestre arbeidet, forteller OKvtas leder, Heidi Ekran. Uansett: Lærekandidater med individuelle læreplaner skal fullføre videregående opplæring og få kompetansebevis som har relevans for dem seinere i arbeidslivet.

Populære lærekandidatplasser

Da kontoret ble opprettet, hadde det ansvar for 40 lærekandidater fordelt på

åtte medlemsbedrifter. To år etter omfatter ordningen 105 kandidater, fordelt på ti bedrifter.

– Stadig flere elever som får spesialundervisning i skolen, ønsker å arbeide de siste to årene av videregående opplæring framfor å gå på skolen, sier Ekran. Tidligere skilte denne elevgruppen seg ut fra de som følger ordinært opplæringsløp. De fulgte «allmennpraktiske» studieretninger, mens andre ble lærlinger. Før var fokuset mer på ADL-trening enn yrkesretting. Nå blir denne elevgruppen penset mer inn på yrkesfaglige programområder, og har som andre to år på skolebenken og to års læretid i bedrift.

Sikre kontinuitet

Medarbeiderne ved OKvta bistår elever hvis de ønsker å gjøre omvalg, og griper fatt i ting som butter, enten det dreier å komme seg opp om morgenen, få oppfølging i bolig eller ha følge til møter med NAV eller helsetjenester. Alle lærekandidatene har ansvarsgruppemøter hvert halvår.

– Det er viktig å trygge de unge selv på at de mestrer ulike sider ved voksenlivet, sier Heidi Ekran; - men også påse at hjelpeapparatet er forberedt på hvilket ansvar de vil få når lærekandidatene er ferdige med videregående.

Sørger for etterveksten

Tomas Hofmo er tilrettelegger ved FASVO der Morten jobber. Han sørger for at Morten og 26 andre lærekandidater får innføring og støtte i arbeidet, og for at bedriften hele tiden byr på kvalifisert personell innen de sju fagområdene som FASVO er godkjent lærebedrift i.

– Jeg ser mange lærekandidater blomstre opp. For mange av dem virker arbeidet strukturerende og fører til bedring på mange plan, sier han.

Han er glad for at det tas tak i OKvtas målgruppe tidlig: – Det finnes lærlingplasser, men ikke for folk i denne gruppa. Det finnes arbeid, men ikke for dem. Det som oftest får fokus, er hvilke ytelser de har krav på. Men her fokuset å yte. Det verste som kan skje en ungdom er å bli sittende på sofaen.

Et annet motiv for å gå inn i OKvtasamarbeidet handler om bedriften selv.

– Som en hver annen bransje ønsker vi fornyelse. Vi sikrer etterveksten ved å få kontakt med de som kan være aktuelle for jobb hos oss. Vi ønsker å satse på de som faller godt inn i det tilrettelagte miljøet.

– Vær føre var!

Tomas Hofmo antar at om lag halvdelen av lærekandidatene på FASVO kommer til å søke om fast VTA-plass. Det er mange flere plasser enn bedriften har fått godkjent av NAV. Mange kommer derfor til å stå uten tilbud når opplæringstiden er over. Hofmo skulle ønske at føre var-prinsippet var mer førende for samarbeid rundt ungdommer:

– Handler vi tidlig, får vi til mye med lite midler. En ungdom uten jobb, uten selvtilitt, uten formell utdanning og som mistrives, vil etter hvert få behov for en rekke tiltak. Kostnader til det overskrider, med god margin, hva det koster å opprette en VTA-plass.

Tilbake på PPT-kontoret i fylkeshuset er Tom-Erik Olsen enig: – Kommunene og NAV bør sørge for flere VTA-plasser. Vårt bidrag består i første rekke av å synliggjøre de unges ressurser i forhold til å delta i arbeid og verdiskaping. De ses bedre nå.

Utfordringer

OKvta, Opplæringskontoret i Østfold og FASVO opplever sjelden at ungdom gjør bortvalg, men omvalg forekommer, og skyldes ofte at elever får for lite karriereveiledning foran overgangen fra ungdoms- til videregående. En annen utfordring er at mange lærekandidater sliter økonomisk. OKvta antar at det gjelder én av ti av lærekandidatene som de følger opp.

– Inntektsgrunnlaget for lærekandidater i vår bransje kan være en ”ung ufør” ved siden av bonuslønn. For noen i alderen 18-20 år kan det føles for tidlig å søke ufør-ytelse. Dermed får de kun bonuslønnen, sier Heidi Ekran.

– Det er en svakhet ved ordningen at den ikke likestiller lærlinger og lærekandidater økonomisk, sier Tom-Erik Olsen. – Men det er ikke hovedgrunnen til at ordningen ikke benyttes nok. Det har mer å gjøre med manglende kunnskap om den. ■

FAKTA OM LÆREKANDIDATER

- Ordningen med lærekandidater ble lansert i Reform 94, men er senere kalt ”det skjulte gullet” i reformen fordi den er tatt relativt lite i bruk i forhold til målgruppen den er opprettet for.
- En lærekandidat er en ungdom som inngår en opplæringskontrakt med en godkjent bedrift som alternativ til lærekontrakt og for de siste to årene av videregående opplæring.
- Etter endt opplæring i bedrift, tar kandidaten en prøve der han kan få et kompetansebevis som dokumenterer grunnkompetanse.
- Et kompetansebevis lister opp deler av fagets læreplan som kandidaten har kompetanse i, for eksempel 30 av 100 mulige punkter.
- Hvis han eller hun senere får minst ett års praksis i faget og kan dokumentere teoretisk kunnskap på vg3-nivå, kan en lærekandidat gå opp til fag- eller svenneprøve.

Om lærekandidatordningen i Østfold

- Østfold fylkeskommune satser på å bygge opp kapasitet på lærekandidatordningen.
- Godkjente lærebedrifter kan være ordinære bedrifter eller VTA-bedrifter. Alle godkjente lærebedrifter har ansatte med kompetanse i lærefaget det søkes godkjenning i.
- VTA-bedrifter er eid av kommunene, og drives etter retningslinjer fra Nav. De finansieres gjennom å produserer varer og får midler fra NAV for hver faste VTA-plass. Alle med fast plass har uføretrygd gjennom NAV.
- Lærekandidat-plassene er finansiert av fylkeskommunen etter samme sats som fra NAV.
- Lærekandidaten får bonuslønn fra VTA-bedriften som i gjennomsnitt er 18–20 kroner per time.

Lær mer!

Ny stortingsmelding om utviklingshemmede

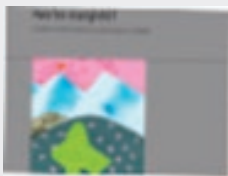
Regjeringen vil i 2013 legge fram en ny stortingsmelding som skal beskrive situasjonen til utviklingshemmede, 20 år etter HVPU-reformen. Meldingen skal også legge fram forslag til tiltak for å bedre levekårene til mennesker med utviklingshemming. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet skal koordinere arbeidet.

Les pressmeldingen fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet på regjeringen.no sine sider.

Tre nye rapporter om mangfold i arbeidslivet

NTNU Samfunnsforskning har kommet med tre nye rapporter (2012) om mangfold i arbeidslivet, med et særlig blikk på to utsatte grupper: innvandrere og funksjonshemmede: «Et arbeidsmarked for alle? - Innvandreres innpass og stilling på det norske arbeidsmarkedet.» «Hvorfor mangfold? - En studie av ulike forståelser og praktiseringer av mangfold» og «Personer med funksjonsnedsettelse på arbeidsmarkedet - Kunnskapsoversikt og kunnskapsutfordringer». Arbeidsmarkedet er en viktig arena for integrering i samfunnet og i mange sammenhenger benyttes også sysselsettingsgrad som en indikator på inkludering og samfunnsdeltakelse.

Gruppene er forskjellige seg i mellom. Samtidig viser statistikken at begge grupper sliter med å få innpass i norsk arbeidsliv.

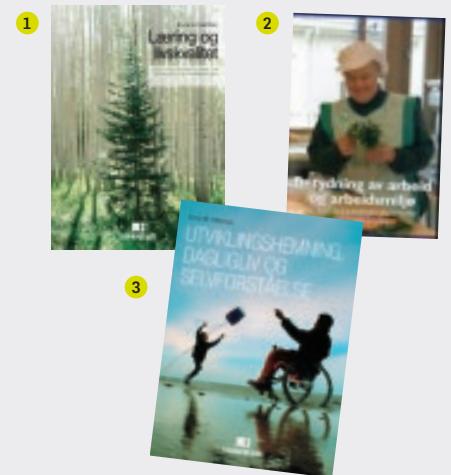
Du kan laste ned og lese mer om rapportene her: <http://samforsk.no/Sider/Omtaler/Tre-nye-rapporter-om-mangfold-i-arbeidslivet.aspx>

Nyttig litteratur

1 **Læring og livskvalitet - rammer og muligheter for elever med utviklingshemming i videregående skole (Sæthre, Jorunn, 2008)** er en bok som gjennomgår utviklingen av skoletilbudet for elever med lett utviklingshemming på videregående skole. I tillegg drøfter boka hvordan man kan få en best mulig spesialundervisning for disse elevene. Elevene forteller selv om sine erfaringer med undervisningen, sosial kontakt, grad av medbestemmelse og mestringsopplevelse. Boken kan bestilles på bokklubben.no

2 **Betydningen av arbeid og arbeidsmiljø - en studie av arbeidssenter for mennesker med utviklingshemming (Hegdal, Unni, 2005)** er en bok som baserer seg på en studie som fokuserer på aktivitet, virksomhet og betydningen av å være i arbeid for mennesker med utviklingshemming. Studien viser arbeidets betydning og innhold slik det erfarer av brukere og ansatte som deltar i tilrettelagt arbeidsvirksomhet. Boken er aktuell for alle som har ansvar for, planlegger, organiserer og tilrettelegger arbeid for mennesker med utviklingshemming. Boken kan bestilles på bokklubben.no

3 **Vanlig eller utviklingshemmet? Selvførelse og andres forståelser (Kittelsaa, Anna M, 2011)**. Denne boka gir et innblikk i unge voksne utviklingshemmedes hverdagsliv slik de selv forteller om det. Sentrale tema i i unge voksnes liv er å kunne ta valg når det gjelder utdanning, arbeid og karriere. I motsetning til dette møter unge med utviklingshemming tiltak og tjenester som er tilrettelagt på bakgrunn av deres utviklingshemming, og ikke ut fra deres individuelle ønsker og behov. Boka stiller spørsmål om hva slike spesielt tilrettede livsbetingelser gjør med de unges selvførelse og livsopplevelse. Boken kan bestilles på fagbokforlaget.no

Hvordan bistår NAV unge bevegelseshemmede

Fafo har på bakgrunn av prosjektet "Med NAV på laget for å bryte ned barrierer på vei inn i arbeidslivet?" utarbeidet en rapport (2012) som beskriver hvordan NAV bistår unge med nedsatt bevegelsesevne ut i jobb.

Hensikten med prosjektet var å få mer kunnskap om NAVs kompetanse når det gjelder arbeidsformidling av unge med

nedsatt bevegelsesevne. Videre å finne ut hvilke metoder NAV bruker og tiltak som settes inn for å bryte ned eventuelle barrierer disse arbeidssøkerne kan erfare i møte med arbeidslivet. I tillegg har Fafo sett nærmere på om NAV-reformen har bidratt til en mer brukerrettet og treffsikker oppfølging av unge bevegelseshemmede. Prosjektet ble gjennomført i 2011.

Resultater

Studien viser at det har skjedd en utvikling i NAV som gir et potensial for bedre oppfølging av unge bevegelseshemmede inn i arbeidslivet.

Fullstendig rapport kan lastes ned fra FAFO sin nettside: <http://www.fafo.no/pub/rapp/20215/index.html>

Olav Rygg liker å gjøre forskjellige arbeidsoppgaver.

Glad for å ha med egen lærer

REPORTASJE En god overgang mellom skole og arbeidsliv for elever med utviklingshemning krever tett samarbeid mellom ulike fagmiljøer. I Skedsmo kommune i Akershus jobbes det for å bygge bro mellom ulike tjenester slik at tilbudet til den enkelte blir enda bedre.

TEKST OG FOTO: Bitten Munthe-Kaas

Overgangen fra skolen til arbeidslivet var ikke bare enkel. Jeg var glad for å ha med egen lærer da jeg ble utplassert som viste meg hva jeg skulle gjøre.

Olav Rygg (21) har jobbet på VTA-avdelingen for pakking og montering ved attføringsbedriften Norasonde på Skedsmokorset i vel et år nå.

Rygg fant seg fort til rette på Norasonde. Det tok bare noen uker før

læreren kunne trappe ned sin veiledningstid. I løpet av det siste skolehalvåret søkte han om og fikk innvilget uføretrygd som er en forutsetning for å få en fast VTA-plass. Selv om han synes arbeidsoppgavene på avdelingen er greie,

Olav Rygg. Utplasingen gjør overgangen enklere

trives han best når han får jobbe ute sammen med vaktmestrene i bedriftens serviceavdeling.

Utplasingen gjør overgangen enklere

- Vi får jevnlig henvendelser fra Skedsmo videregående skole om å ta i mot elever med utviklingshemning på utplasing det siste skoleåret. Overgangen til arbeidslivet blir enklere for de som deretter velger å søke seg hit. De vet i så fall hva de går til.

Bente Samuelsen er teamleder på VTA-avdelingen ved attføringsbedriften Norasonde som eies av Akershus fylkeskommune og flere omkringliggende kommuner. Hun viser til at alle elever som blir utplassert fra start får veiledning av egen lærer som de har med seg. – Etter hvert som de kommer inn i arbeidsoppgavene og blir mer selvstendige, trappes veilederens rolle gradvis ned.

På spørsmål om i hvilken grad arbeidstakerne ved VTA-avdelingen får prøve seg i vanlig arbeidsliv, svarer Bente Samuelsen at det er målsettingen – men at det erfaringsmessig er få som gjør det. - Det er uansett viktig at de som vil, kommer seg ut kjapt. Ellers er det erfaringsmessig

Bente Samuelsen. Overgangen starter i inngangssamtalen

vanskeligere å få dem ut.

Overgangen starter i inngangssamtalen

- Når eleven møter til inntakssamtalen i første klasse, snakker vi alltid om at videregående skole er en forberedelse til et fremtidig arbeidsliv.

Randi Bekkevold er rådgiver for tilrettelagt opplæring ved Skedsmo videregående skole. Hun påpeker at Olav Rygg i tillegg til undervisning også deltok i ulike vaktmesteroppgaver og sorterings- og pakkeoppdrag som et ledd i disse forberedelsene. - Vi er også opptatt av at våre elever skal lære samhandling og samarbeid - slik det forventes i arbeidslivet senere, sier hun.

Vår skole har et svært godt samarbeid med Norasonde. Vi får alltid ja når vi ber om å få en elev utplassert – så lenge de har med egen lærer som veileder. Problemet er at det er altfor få VTA-plasser, og at det gjøres lite for å få flere. NAV kommer dessuten ofte for sent inn i bildet – selv om de som søker fast VTA-plass må ha fått innvilget uførepensjon i forkant. Det kan bety at elever som har vært utplassert det siste skoleåret, risikerer å stå uten tilbud etter avsluttet

skolegang.

Bekkevold mener at det ved Norasonde tilrettelegges helhetlig med tanke på den enkeltes behov. – Dette er samtidig for lite systembasert og skjer primært takket være teamleder og avdelingsleder som har et stort engasjement i sine arbeidstakere.

Sømløs overgang fra skole til arbeidslivet

- Når en ungdom med bistandsbehov fyller 18 og myndig, ønsker vi å bidra til at overgangen til arbeidslivet blir så sømløs som mulig.

Avdelingsleder Per Gjertsen ved Tjenestekontoret i Skedsmo kommune understreker at denne prosessen krever inngående informasjon både til ungdommen selv og deres foresatte. - Vi starter denne prosessen med å delta på samarbeids- og planleggingsmøter når den enkelte er 16/17 år. Her diskuteres hvordan det kan legges best mulig til rette på alle livsområder – med spesielt fokus på arbeid, bolig, fritid og økonomi.

Når ungdommen har fylt 18, får vedkommende sin egen kontaktperson hos oss.

Vi inviterer til et felles informasjonsmøte en gang i året for aktuelle pårørende til de som er 17 og 18 år. Her orienterer representanter for ulike fagmiljøer om de ulike rettighetene og tjenestene de tilbyr. De som kommer, kan i tillegg ta direkte kontakt med den enkelte fagetat for å diskutere sin sak – som så finner ut hvordan den best skal følges opp videre

Vi har ett samarbeid med Skedsmo videregående skole som bidrar til at eleven registreres og søker NAV for å sikre at et arbeidsforberedende tilbud eller arbeidstilbud er på plass før endt skolegang. Rådet om at å la en elev gå rett over på uførepensjon skjer imidlertid ofte for kjapt. Vi er derfor glad for at Norasonde tar i mot elever på utplasing slik at de får prøvd seg på ulike arbeidsoppgaver, og dermed vet hva de går til hvis de velger å søke permanent VTA-plass ved bedriften. Vi vurderer for øvrig å satse mer på varig tilrettede arbeidsplasser i egen virksomhet med ulike former for vaktmesterarbeid,

oppgaver innen hjemmetjenester osv. Det er ikke alle som passer til å sitte i et stort rom og produsere.

Gjertsen synes at det i Skedsmo generelt er et godt klima rundt behovene til elever med bistandsbehov og deres overgang mot arbeidslivet. – Vi får klar beskjed fra skolen hvis noe er uklart og en elev ikke har jobb å gå til etter endt skolegang. Når det gjelder elever med utviklingshemning kan imidlertid jeg forsikre at vi legger til rette for et arbeids- eller aktivitetstilbud for alle, understreker Per Gjertsen.

Randi Bekkevold. Sømløs overgang fra skole til arbeidslivet

Per Gjertsen. Vi må tidligstmulig på banen

Vi må tidligst mulig på banen

- Vi har få saker om tilrettelegging av overgangen mellom videregående skole og arbeidsliv for elever med bistandsbehov. Det er uansett viktig at vi kommer tidligst mulig på banen for å vurdere den enkelte med tanke på de mange tiltakene NAV har som er knyttet til det å komme i arbeid..

Rådgiver Susan Falkø er den ene av to saksbehandlere som jobber med disse sakene ved NAV Skedsmo. Hun stiller på forespørsel opp både for å informere foreldre og andre involverte om hva etaten kan tilby og på samarbeidsmøter der det blir vurdert hva slags tilbud NAV har som kan passe for de aktuelle elevene. Siden bistår hun den enkelte med å skrive søknaden om arbeidsplass.

Enhetsleder i NAV Skedsmo, Jan-Henrik Karlsen er i likhet med Falkø opptatt av at det i vurderingen av arbeidsevnen bør legges større vekt på avklaring av den enkeltes arbeidsevne - før vedkommende eventuelt søker uførepensjon. De begrunner dette med at når en uførepensjon er innvilget, så har man pr. definisjon ingen restarbeidsevne – som i sin tur innebærer tap av rettigheter senere. Det å forsøke å få arbeidsrettede tiltak i etterkant, blir som å prøve i feil ende, sier Karlsen.

- Kan dere ikke komme inn tidligere med avklaring av den enkeltes arbeidsevne slik at det kan åpnes for flere varige tilrettede alternativer?

- Problemet er at henvendelsene i disse sakene noen ganger kommer sent. Hadde vi kommet inn tidligere, kunne vi

Per Henrik Karlsen og Susan Falkø. Viktig å informere om tilbud NAV har.

ofte funnet en arbeidsplass i en ordinær bedrift fremfor å bruke en arbeids- eller VTA-plass i en attføringsbedrift. Det å få en VTA-plass krever uansett at den enkelte har uførepensjon. Før man kan få en slik pensjon, må NAV ha vurdert mulighetene for at den enkelte kan ha en ordinær jobb med noe tilrettelegging og støtte – som jo er det en del aller helst vil ha. I dag ender noen med tilbud i en attføringsbedrift, fordi foreldre og de som jobber med disse unge voksne i det daglige, ikke kjenner til mulige alternativer.

Midlene NAV Skedsmo har til rådighet for etablering av alternative plasser i ordinære bedrifter blir samtidig sjeldent

brukt opp. På nyåret skal vi derfor drøfte muligheten om hvordan vi skal bruke dem, sier Susan Falkø og Per Henrik Karlsen. ■

Kronikk

Foto: Rune Kongsro

KRISTIN HALVORSEN
Kunnskapsminister

Det norske utdanningssystemet er felles for alle og binder oss sammen. I skolen skal det være plass for alle, og det er et viktig prinsipp at alle elever får realisert sin rett til en inkluderende opplæring i sin nærscole. Den inkluderende skolen er basert på menneskers likeverd, og opplæringen skal være tilpasset den enkeltes forutsetninger og evner.

I 2011 kom vi med stortingsmeldingen *Læring og fellesskap* som omhandler barn, unge og voksne med særlige behov. Dette er den første stortingsmeldingen på det spesialpedagogiske feltet på 20 år. I arbeidet med meldingen arrangerte vi, i samarbeid med Norsk forbund for utviklingshemming (NFU), et møte med elever med utviklingshemming, deres foreldre og lærere.

Flere av tilbakemeldingene vi fikk gikk ut på at spesialundervisningen elevene mottok hadde et for lavt ambisjonsnivå. Vi har derfor tatt initiativ til satsingen *Vi sprenger grenser*. Gjennom ulike tiltak og innsatser ønsker vi å bygge og styrke laget rundt førskolelærere og lærere, for å fremme deres kunnskap og kompetanse på dette feltet. Utdanningsdirektoratet har fått ansvaret for å gjennomføre satsingen, men arbeidet skal skje gjennom dialog og samarbeid med universitets- og høyskolesektoren, brukerorganisasjonene, opplæringsansvarlige i kommunene, PP-tjenesten og andre aktuelle tjenesteutøvere.

Vi vet også at det kan være utfordrende å navigere i regelverk og rutiner. Vi har derfor utviklet en veileder til opplæringsloven om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning. Denne er tilgjengelig

på Utdanningsdirektoratets hjemmesider. Det statlige spesialpedagogiske støttesystemet Statped styres av Utdanningsdirektoratet og er et støttesystem for kommuner og fylkeskommuner. For å sikre hele landet likeverdig tilgang til Statpeds tjenester, vil Statped fra januar 2013 bli omorganisert til én organisasjon med tydelig tjenesteprofil og fire, flerfaglige regionsentre.

Det gjennomføres nå en helhetlig utredning som vurderer resultatene av ansvarsreformen fra 1991 og levekårssituasjonen for brukere og pårørende. Målet er å vurdere tiltak for hvordan livsvilkårene for denne gruppen kan bedres. Skolen er en naturlig del av denne utredningen, og vi vil være aktive i dette arbeidet.

I opplæringslovens formålsbestemmelse står det at skolen, i samarbeid med hjemmene, skal åpne dører mot verden og fremtida. Vårt mål er at flest mulig skal gjennomføre videregående opplæring med en kompetanse som gir det nødvendige grunnlaget for videre studier eller arbeid. Skal vi lykkes er vi avhengig av god kompetanse hos de ansatte, vi må ta hensyn til mangfoldet av elever, vi må hele tiden vurdere effekten av undervisningen og spesialundervisning må alltid sees i sammenheng med den ordinære opplæringen. Vi må ikke ta tak i det vi *tror* er problemet og hva vi *tror* vil fungere. Vi må *vite*.

Vi sprenger grenser!

Programmet *Vi sprenger grenser*, er et tiltak for å øke forventningene, bevisstheten og kompetansen om læringen og utviklingen til elever med store sammensatte lærevansker og utviklingshemninger. Målgruppen for programmet er førskolelærere og lærere. *Vi sprenger grenser* skal bestå av møteplasser og materiell for kompetanseheving, erfaringsspredning og veiledning. Programmet skal være forankret i Statped og bruke ressurspersoner fra barnehager, skoler og universitets- og høyskolesektoren.

Vil du vite mer om programmet, se nettsiden til regjeringen:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2010-2011/meld-st-18-20102011/4/6.html?id=639552>

Nasjonal tilstandsrapport om arbeids- og aktivitetssituasjonen blant personer med psykisk utviklingshemming

NAKU-Stipendiat, Stian Reinertsen, har utarbeidet en nasjonal tilstandsrapport om arbeids- og aktivitetssituasjonen blant personer med psykisk utviklingshemming. Gjennom registerdata fra 263 kommuner, så søker denne rapporten å synliggjøre arbeids- og aktivitetstilstanden for personer med psykisk utviklingshemming, i lys av de politiske og ideologiske målsettinger om deltakelse i arbeidslivet. Noen av de viktigste funnene i rapporten tyder på at det i dag er flere psykisk utviklingshemmede i de kommunale dagsentrene som har tilstrekkelig arbeidsevne til å kunne jobbe i vekst- og attføringsbedrifter. 20% av brukerne av de kommunale dagtilbud, fyller NAVs krav til arbeidsdeltakelse i Varig Tilrettelagt Arbeid. Det vises også til store fylkesvise forskjeller i distribusjon av psykisk utviklingshemmede over de ulike tiltak.

Rapporten kan bestilles i papirformat ved å kontakte naku@hist.no, eller du kan laste ned en elektronisk utgave fra naku.no.

Utvikling kommer ut fire ganger i året og kan bestilles gratis på naku@hist.no

Bladet er for deg som yter tjenester til mennesker med utviklingshemming.

Du skal finne interessante reportasjer, debatter, råd og tips inne i bladet.

Utvikling gis ut av Nasjonalt kompetansesemiljø om utviklingshemming (NAKU)

Hva ønsker du å lese mer om? Vi vil gjerne høre fra deg på naku@hist.no